

Column

Arjen Fortuin

Het is herfst en dus is de Grote Uitrol weer begonnen

Ik wist dat de herfst begonnen was toen ik bij het boekennieuws las dat de *Chief Business Development Officer* van boekenstreamer Mofibo overstapte naar Elly's Choice. Daar gaat hij werken als *Chief Commercial & Content Officer*. Zijn taak wordt 'de al eerder aangekondigde internationale uitrol'. Zoiets zet je meteen op je plaats. Vrij naar Annie M.G. Schmidt: Ik ben een Commercial & Content Officer in het diepst van mijn gedachten, maar in de krant een Review en Content Developer, belast met de landelijke uitrol van recensies.

We noemen het begin van het boekenseizoen voortaan de Grote Uitrol: met de rollende romans van Terrin, Verhulst, Nootboom, Koch, De Moor, Giphart, Hertmans, Van Mersbergen, Möring en Van der Heijden in een paar weken tijd, terwijl tussendoor nog honderd Nederlandse schrijvers naar de Frankfurter Buchmesse rollen en er een eerste Herman Brusselmans Scheurkalender naast uw wc-rol kan worden gehangen.

Voordat u denkt dat deze papierproductie Sisyfusbewijs is (water naar de zee rollen) in een tijdperk waarin kennis zich uitsluitend via schermen verspreidt: dit was de zomer waarin de redactie van NRC diverse lezers papieren kranten toestuurde zodat zij gemiste afleveringen van het feuilleton van A.F.Th. van der Heijden alsnog konden uitknippen en inplakken. (Het boek is inmiddels uitgerold, dank u). Tegelijkertijd verscheen het ene na het andere onderzoek waaruit bleek dat mensen hun boeken toch het liefst van papier lezen. Dat kan ik bevestigen. Een mij dierbare *millennial* (jarenlang hartstochtelijk leesweigeraar) werd tijdens onze vakantie zo gegrepen door de *Gone*-cyclus van Michael Grant dat hij na voltooiing van deel twee uitriep: „Ik heb een boekencrisis!” en nadat de geboden oplossing (deel drie digitaal) was uitgerold mokkend constateerde dat dat heel vervelend las, een boek op een scherm. Dat speelde zich allemaal af in een oude schaapskooi ver weg in de Pyreneeën, die door de verhuurders volgestouwd bleek met Nederlandse romans.

Misschien was het omdat om ons heen de bomen zo mooi stonden te ruisen, maar plotse-ling vroegen we ons iets af over de herkomst van al dat papier. Een eenvoudige Google-opdracht bracht ons bij *Hoeveel papier gaat er in een boom* van Bas van Lier, waar in staat dat een boom 8000 vellen A4 oplevert: ruwweg 32.000 boekpagina's. Als u deze herfst nog een nieuw boek wil kopen, moet u het laatste stukje van deze column maar even onuitgerold laten. Want: als we stellen dat er 500 nieuwe boeken verschijnen deze herfst van gemiddeld 200 pagina's kom je op 100.000 verse bladzijden. Uitgaande van een gemiddelde oplage van 1000 worden er de komende maanden 100 miljoen bladzijden bedrukt. Daarvoor moeten ruim 3000 bomen worden uitgerold. Wij lezers zijn massamoordenaars.

WAARDERING

- zwak/ontgoochelend
- matig
- goed
- zeer goed
- buitengewoon

Door onze redacteur **Arjen Fortuin**

Alle gelukkige ochtenden lijken op elkaar, net als alle ongelukkige', staat er in *Hier ben ik*, de nieuwe roman van Jonathan Safran Foer. Deze zaterdagochtend is het pas een paar minuten over negen als de schrijver boekhandel Book-Court binnenstapt, in het gezelschap van zijn twee zontjes. De jongens, 7 en 9 ('en een half') zijn vertrouwd in de winkel: ze pakken elk een boek van een plank en ploffen neer voor de kast. De boekhandel is een typische excursie voor de vroege zaterdagochtend; Foer woont een paar straten verderop in Boerum Hill, een zeer kind- en diervriendelijke (*pet daycare*, veel stepjes en een enkele bakfiets) buurt in Brooklyn. Hij vraagt zijn zoons te adviseren bij de aanschaf van een boek voor de kinderen van de toevallig aanwezige verslaggever. 'Het Engels mag niet te ingewikkeld zijn. Die kinderen spreken natuurlijk alleen Deens', legt hij zijn oudste zoon uit. Even later neemt hij afscheid. 'Ik moet aan de overkant nog even wat boodschappen doen.' De kinderen blijven achter in de winkel.

Het huiselijke tafereel zou zo in het leven passen van Jacob Bloch, de hoofdpersoon van *Here I Am*, de derde roman van Foer (1977), die deze week verschijnt in de Verenigde Staten en hier in vertaling. De langverwachte derde roman van Foer, die sinds het succes van *Extremely Loud and Incredibly Close* (2005) alleen het non-fictie-boek *Eating Animals* (2009) publiceerde. In tegenstelling tot zijn eerste twee romans, waarin de Holocaust en de aanslagen van 11 september 2001 een belangrijke rol speelden, is *Here I Am* een roman waarin het gezinsleven centraal staat - zie ook de knipoog naar Tolstoj in de opmerking over gelukkige en ongelukkige ochtenden.

Niet dat de actualiteit geen rol speelt in de roman, waarin Israël wordt getroffen door een kolossale aardbeving, waarna het land dadelijk door al zijn burenen in een kolossale alliantie wordt aangevallen. Het stelt de Amerikaanse jood Jacob voor de vraag of hij Israël gewapenderhand moet gaan verdedigen, of thuis in Washington moet blijven bij zijn vrouw en drie zoons. Thuis raakt echter zijn ogenschijnlijk voorbeeldige huwelijk met Julia in een crisis na de vondst van een telefoon waarop hij scabreuze smsjes heeft uitgewisseld met een andere vrouw.

Foer geldt als een van de grote sterren van de hedendaagse literatuur, maar is op zijn negenendertigste nog steeds een jongensachtige verschijning. Al sinds zijn debuut *Everything is Illuminated* (2001) is hij de *boy wonder* van de Amerikaanse literatuur; de opvolger van de joods-Amerikaanse reuzen Philip Roth en Saul Bellow. Bovendien werd hij voer voor de literaire *society watchers* in New York door zijn huwelijk met Nicole Krauss, de al even succesvolle auteur van *De geschiedenis van de liefde*. Drie jaar gelden ging het paar uit elkaar, waarna de buitenwereld zich verlustigde in speculaties over mogelijke buitenechtelijke relaties en nieuwe *dates*. Uiteindelijk werd zelfs verslag gedaan van de verdeling van het gezamenlijke onroerend goed.

Foer wordt mooi, in een typisch New-Yorkse *brownstone*. Bij het begin van het interview, twee dagen vóór de ontmoeting in de boekhandel, neemt hij me mee naar het café op de hoek. Het leven plooit zich. „Nee, ik kom nu niet kijken, ik ga even weg”, zegt hij tegen het kind dat in

Interview Jonathan Safran Foer

Na elf jaar, twee kinderen en een scheiding is de Amerikaanse succes-auteur terug. 'Ik wilde ditmaal dat je de grond kon ruiken.'

'Het gaat om wat je doet'

Jonathan Safran Foer: 'De dierbaarste scènes zijn voor mij die van het bedritueel'

de keuken iets wil laten zien. Binnen is het een beetje onrustig; een vaderleven plooit zich soms om de decibellen van zijn kinderen.

Here I Am liet lang op zich wachten. In *The New Yorker* zei Foer dat hij zich acht jaar lang helemaal aan zijn gezin en zijn kinderen had gewijd. „Tot op zekere hoogte is dat waar”, licht de schrijver toe. „Nu ja, het is helemaal waar maar het is niet de hele waarheid. Het schrijven van een roman is moeilijk, of het was moeilijk voor mij. Ik vond wel dingen die me bijvoorbeeld een halfjaar boeiden, maar niets waar ik lang genoeg in geïnteresseerd bleef voor een hele roman.”

En u bent vader.

„Het was een erg volle periode, dag na dag. Eén kind wordt te vroeg wakker, een ander kind te laat. Het ene kind wil dit voor zijn ontbijt, het andere dat. Muziek, huiswerk, honkbal, naar school. Als ik weer thuiskwam en aan mijn bureau zat, was ik uitgeput. Toen begreep ik dat ik het anders moest aanpakken. Ik was bezig geweest me te verzetten tegen al het lawaai

om me heen. In plaats daarvan besloot ik het lawaai het verhaal in te brengen.”

Er wordt vrijwel onophoudelijk gepraat in het boek.

„It's very domestic. Ik wilde de details van het huiselijke leven vangen. In mijn andere boeken ging het meer om beelden en het grote gebaar. Dit gaat over mensen die de hele tijd in gesprek zijn.”

Wat was er eerder, het verhaal over Israël of dat over het gezin?

„Er was niet echt een begin. Toen ik ooit een boot huurde en ik de verhuurder vertelde dat ik geen knopen kon leggen, zei hij: *if you don't know how to tie nods, tie lots*. Als je niet weet hoe je iets moet doen, doe het dan gewoon heel vaak. Zo werk ik ook. Ik had geen idee, motief, of karakter dat wachtte om naar buiten te komen. Er waren een paar verhaallijnen. Ik had een [noot uitgebrachte] televisieshow geschreven voor de zender HBO waarin een telefoon werd gevonden. En ik werd al een tijdje mentaal gekieteld door het idee van een aardbeving in het

Midden-Oosten. Dat ben ik toen gaan uitzoeken, om te kijken hoe realistisch dat idee was. Vaak denk ik met een aantal verschillende dingen bezig te zijn, maar uiteindelijk blijkt het deel uit te maken van hetzelfde geheel. Tweeëneenhalf jaar geleden begreep ik hoe die dingen in elkaar pasten - het grootste deel van het boek heb ik het afgelopen jaar geschreven.”

Het fragment dat 'The New Yorker' voorpubliceerde, ging over Israël, maar in het begeleidende interviewtje zei u dat de roman niet zoaer over Israël ging, maar over 'thuis'.

„Ik heb dat fragment niet gekozen, dat hebben zij gedaan. Ik wilde aanvankelijk een ander fragment, maar dat werkte niet zonder de context. Het voelde alsof het een verkeerd beeld van de roman gaf. Israël is een land waarvan zelfs de naam controversieel is en dan schrijf ik ook nog over de bijna-vernietiging ervan. Als je over bijvoorbeeld de bijna-vernietiging van Canada zou schrijven, zouden mensen het in de eerste plaats geestig vinden.

En niemand zou zich afvragen of je de vernietiging van Canada werkelijk zou nastreven.”

Denken mensen dat bij Israel wel dan?

„Ik was bang dat het gezien zou worden als een soort *college campus*-betoog tegen Israël. Of juist als een oproep aan alle joden om naar Israël te gaan. In werkelijkheid is het geen van beide. Ik wilde dat lawaai laten horen, een koor van stemmen en argumenten.”

In de roman houdt een jonge rabbijn een begrafenistoetspraak waarin hij stelt dat de doden zich moeten bevrijden van het dagboek van Anne Frank als hun ultimeme boek. Ze moeten zich niet langer fixeren op 'niet doodgaan', maar op 'rechtvaardig leven'.

„Dat is geen stelling waarmee ik het eens of oneens ben. De rabbijn heeft een ongeconcentreerde visie, wat heel goed werkt in een roman. Sommige dingen die hij zegt zijn waar, of voelen als waar voor mij. Zoals de tegenstelling tussen overleven en slachtofferschap en overleven aan de ene

kant en rechtvaardigheid en productiviteit aan de andere. Maar het is geen universele waarheid. Het kan wel een sterke manier zijn om na te denken over joden-land in Amerika in deze tijd, op een moment waarop de generatie van overlevers verdwijnt.”

De stelling dat alle burenen van Israël dadelijk de aanval zouden kiezen als de kans krijgen, is scherp. Voelt u dat zo?

„Dat is geen gevoel, de geschiedenis suggereert dat zoiets zou kunnen gebeuren. Aan de andere kant: tijden veranderen en vrede vereist vertrouwen. Er is een bezettingsmentaliteit ontstaan, die moet aan beide kanten verdwijnen. Of Israëls buurlanden in zo'n situatie zouden aanvallen? Ik weet het niet. Hun retoriek suggereert het, maar retoriek is ook niet betrouwbaar.”

Foer zwijgt even. „Kijk naar Jacob in het boek, die twijfelt of hij naar Israël moet gaan. Het enige wat ertoe doet, is wat je uiteindelijk doet. Dat is een van de belangrijkste punten van het boek.”

Daar ontleent *Hier ben ik* zijn titel ook aan, die verwijst naar de woorden in het *Oude Testament* waarmee Abraham zich bereid verklaard om zijn zoon te offeren. Zoals de naam van de hoofdpersoon verwijst naar Abrahams kleinzoon, die het eerste-geboorterecht van zijn broer Esau inpikte door zich als hem te vermommen - door niet zichzelf te zijn, door er *niet* te zijn.

„Het verschil tussen zeggen en doen is belangrijk in het boek”, gaat Foer verder. „De smsjes die Jacob aan een andere vrouw stuurt: is dat een kwestie van zeggen of doen? Jakob zegt: er is een groot verschil tussen iets schrijven en iets doen. Julia zegt: het maakt niet uit. Iets vergelijkbaars geldt voor de vraag of Jacob naar Israël moet gaan. Er is veel wat we zouden moeten doen, maar niet kunnen. Zoals evenveel waarde hechten aan elk kind als aan je eigen kind. Kunnen we dat? De karakters worstelen met het verschil tussen wat ze moeten doen en wat ze kunnen doen. Om dat verschil draait het boek. En om de vraag of ze voor die verschillen vergeven moeten worden.”

Jacob kan zijn huwelijk niet redden en hij is ook niet in staat tot overspel.

„En Julia haat hem erom. Het is zijn onvermogen om welke persoon dan ook te zijn. Op een gegeven moment zegt ze: ik heb alle muren om je heen afgebroken, maar aan de binnenkant zit niets.”

Is dat een persoonlijk probleem of een maatschappelijk probleem? Zijn we, met verschillende rollen in verschillende werelden, nog wel in staat om er echt te zijn?

„Er zijn redenen waarom Jacob er in het boek problemen mee heeft om er echt te zijn, op één plaats. Aan de andere kant heb ik nooit een persoon ontmoet die werkelijk een eenheid was, die altijd en met iedereen hetzelfde is. Je kunt niet de ideale vader en de ideale professional zijn. Bent u in de eerste plaats journalist of vader? Is Israël uiteindelijk onmisbaar voor mij, of niet? Die vragen hoef je normaal gesproken niet te beantwoorden. Tot er een crisis ontstaat. Dan is het onmogelijk om niet te kiezen, dat maakte het *thrilling*.”

Deze roman zal ook gelezen worden als de grote echtscheidingsroman van Jonathan Safran Foer.

„Ik vind het niet erg als mensen dat zeggen. Het is een natuurlijk instinct om je af te vragen wat er autobiografisch is aan een boek. Normaal gesproken zijn dat soort gedachten snel weg. Als ze blijven, dan interesseert het boek je waarschijnlijk niet genoeg. Aanvankelijk wilde ik voor de voorpublicatie de scènes gebruiken waarin Jacob en Julia samen teruggaan naar een hotel waar ze tien jaar eerder gelukkig zijn geweest.”

U analyseert heel precies hoe de verhouding tussen Jacob en Julia werkt, hoe het misging en hoe dichtbij de oplossing soms is. Je gaat je bijna afvragen hoe iemand die alles zo goed doorgrondt, zijn eigen huwelijk toch kan zien stranden.

„Soms leer je dingen na de feiten. Kijk naar de opvoeding van kinderen. Je leert de meeste lessen te laat om ze toe te passen. En ook: er is een vorm van leren die verlies nodig heeft. Bovendien zijn er dingen die je wel weet als schrijver, maar niet als persoon. Een vriend van mij is een uitgesproken goede schrijver. Hij schrijft psychologisch gezien geweldige romans, maar in zijn persoonlijke leven maakt hij fouten die hij zijn romanfiguren nooit zou toestaan.”

Lees verder op pag. 4 »